

Úvod do umenovedných štúdií

Funkcia umenia

Slovník spoločenských vied Ladislava Kiczka uvádza, že Funkcia umenia je vzťah umenia a spoločnosti, v ktorom umenie spôsobuje zmeny v psychike ľudí. Podľa neho umenie môže mať rôznorodé funkcie: poznávaciu, zábavnú, magickú, náboženskú, ideologickú, integratívnu, vzdelávaciu, môže slúžiť ako sebaujavenie umelca a mnoho ďalších. Všetky funkcie umenia sú rovnoprávne, avšak každé spoločstvo prisudzuje umeniu alebo v ňom vyhľadáva iné funkcie. Medzi hlavné patria estetická funkcia a umelecká funkcia. Podľa neho súčasné umenie niekedy zanedbáva estetickú funkciu, ale bez umeleckej funkcie nie je umením. Jednotlivé umelecké dielo je schopné plniť len niektoré funkcie, nie všetky naraz.

Jan Mukařovský vo svojom texte *Umění* píše, že umenie je odvetvie ľudskej tvorby vyznačujúce sa prevahou funkcie estetickej. Úlohou umenia po stránke funkčnej je uvoľňovať objaviteľskú ľudskú schopnosť od schematizujúceho vplyvu, ktorým ju spútava životná prax, uvedomovať vždy človeka o tom, že množstvo činných postojov, ktoré môže k skutočnosti zaujať, je rovnako nevyčerpatelne ako mnohostrannosť skutočnosti, ktorú rovnako zastiera človeku ustrnutá hierarchia jednoznačne zameraných funkcií. Tiež dodáva, že to platí o umeleckom diele vôbec, a tiež len o umení ako vývojovom prúde, ktorý neustále plynie.

Na funkciu umenia sa dá pozeriť z viacerých hľadísk. Umenie nám poskytuje slobodu, na ktorú často zabúdame. Hlavne v dnešnom svete plnom stresu. Zabúdame, že máme mnoho možností ako vnímať svet okolo nás. Je to potrava pre našu dušu a intelekt, ktorý je v dnešnej dobe utlačený množstvom problémov, ktoré si sami vytvárame a ktoré nám vnucujú médiá, so snahou manipulovať nás. Umenie nás núti rozmyšľať o svete. Naskytuje nám možnosť sebareflexie. Skúma náš svet z iného pohľadu. Dáva nám možnosť úniku, možnosť voľby. Dodáva našim životom krásno, ktoré sme si často sami vytesnili z nášho okolia.

Umenie v našom živote vyplní prázdnotu, obrovskú priepasť, ktorú sme si vytvorili zmenou hodnotového rebríčka celej spoločnosti. Tá na nás vyvíja nátlak podobe materiálneho hromadenia a mení človeka na uniformný pracujúci stroj, ktorý má bezmyšlienkovito len zarábať a míňať peniaze. Umenie nám poskytuje účinné východisko, kde sa môžeme na chvíľu zastaviť a pozrieť sa okolo seba. Poskytuje nám plnohodnotný prostriedok na vyjadrenie nás samých. Dáva nám priestor na prejavenie našej individuality. Ponúka nám zážitky, rozpráva príbehy o nás, o našej spoločnosti. Ukazuje nám akú cestu sme prešli, prečo sme tam, kde sme teraz. Reflektuje naše skúsenosti, to čomu veríme, čoho sa bojíme, čo uctieваме a čo zatracujeme. Je to nevyčerpatelná studňa možností a obrazov sveta, v ktorom žijeme. Dáva nám mnoho odpovedí a ešte viac otázok.

Jan Mukařovský píše, že sa často vyskytuje názor, podľa ktorého umenie plní svoj hlavný účel už jeho vznikom. Ale aj vnímateľ, pri svojom aktívnom vnímaní, sa pomocou umenia učí nazeraniu na už existujúce, zrejme veci a učí sa, ako ich pojať. Podľa neho akt vnímania nie je nikdy okamžitý, ale prebieha postupne, dokonca vo fázach. Tiež, že z hľadiska funkcie je rozdiel medzi umeleckým dielom a iným ľudským výtvarom ten, že pri mimoestetických činnostiach a ich výtvoroch je funkčne zameranie čo možno jednoznačné, to znamená, že úkon aj vec, ktorá ním vzniká sú čo najlepšie prispôbené cieľu, ktorému slúžia. Mukařovský hovorí, že pri umeleckom diele je tomu inak. Tam prevaha estetickej funkcie bráni tomu, aby ktorákoľvek z funkcií ostatných mohla prevládať a prispôbiť ustrojenie umeleckého diela jednoznačnému smerovaniu k jedinému cieľu. Estetická funkcia vytvára protiváhu k mimoestetickým funkciám, nedovolí žiadnej z nich potlačiť ostatné, ale organizuje ich vzájomné vzťahy a napätie, aby zreteľne vynikla mnohosť funkcií sústredených na umeleckom diele.

Umenie má svoju psychologickú funkciu aj v prípade mentálneho vývoja mladého človeka, ktorý vo svojom pubertálnom veku prechádza množstvom zmien. Chýba mu skúsenosť, z ktorej by mohol vychádzať a tú mu z časti môže poskytnúť umenie. Človek si utvára svoje názory a postoje, nastupuje logické myslenie. Opúšťa svoje detstvo a prechádza do dospelosti. Jeho city sa diferencujú, rysuje sa sexualita a prejavuje sa jeho individuálna osobnosť. Prostredníctvom umenia

môže ukojiť svoju fantáziu, môže sa prejavíť a nájsť sa v idoloch, ktorým sa túži vyrovnáť a na základe ktorých sa chce zdokonaľiť. Človek hľadá sám seba a umenie mu môže dať niekoľko odpovedí. Pomocou neho si pomáha vytvárať svoj intelekt.

Kultúrou a umením sa odlišujeme od iných živočíšnych druhov na našej planéte. Je to výhradne ľudská vlastnosť, ktorá nám umožňuje reflektovať svet okolo nás. Takže funkcia umenia je aj poľudšťovať a má humanistické poslanie. Ovplyvňuje naše estetické cítenie. Vytvára naše normy a vkus. Utvára naše hodnotiace postoje k ľudstvu, reguluje spoločenské vzťahy. Niekedy je využívané pri presadzovaní ideológie. Walter Benjamin vo svojej eseji Umelecké dielo vo veku svojej technickej reprodukovateľnosti napísal, že fašizmus previedol estetizáciu politiky a komunizmus politizoval umenie. Keďže umenie na nás dokáže silno vplývať, je niekedy zneužívané na politické účely. Ale vtedy už dielo stráca na svojej umeleckej hodnote, keďže nenapĺňa hlavne svoju estetickú funkciu, ale politickú.

Umenie má mnoho funkcií a aj v tom spočíva jeho krása. Dokáže byť univerzálne a pritom samoučelné. Podľa môjho názoru, je jeho najdôležitejšou funkciou zvýrazňovanie našej individuality a pritom spájanie ľudí do integrít. Učí nás tolerancii a zanecháva po nás dôležitú stopu, ktorá trvá, dokáže prežiť a posúva svoju myšlienku ďalej aj ďalším generáciám, aj keď už všetko ostatné pomíne.

Použitá literatúra:

Benjamin, Walter. Umělecké dílo ve věku své technické reprodukovatelnosti. 1936

Kiczko, Ladislav a spol. Slovník společenských věd. 1. vydanie Bratislava, SPN- Mladé letá, 1997.

Strana 81. ISBN 80-08-02592-1

Mukařovský, Jan. Umění. 1943